

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

N Á L E Z

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 119/2018-31

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 30. mája 2018 v senáte zloženom z predsedníčky Marianny Mochnáčovej a sudcov Milana Ľalíka (sudca spravodajca) a Petra Brňáka prerokoval sťažnosť [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a [REDACTED], [REDACTED], zastúpených advokátkou Mgr. Máriou Hečkovou, M. R. Štefánika 75, Nové Zámky, vo veci namietaného porušenia ich základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prerokovanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Zvolen v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 298/2001 a postupom Krajského súdu v Banskej Bystrici v konaní vedenom pod sp. zn. 13 Co 673/2015 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED] a [REDACTED] na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Zvolen v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 298/2001 a postupom Krajského súdu v Banskej Bystrici v konaní vedenom pod sp. zn. 13 Co 673/2015 p o r u š e n é b o l i .

2. Okresnému súdu Zvolen v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 298/2001 p r i k a z u j e konať bez zbytočných prierahov.

3. [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] p r i z n á v a finančné zadost'učinenie každému v sume po 3 000 € (slovom tritisíc eur), ktoré s ú Okresný súd Zvolen a Krajský súd v Banskej Bystrici p o v i n n é vyplatiť im rovným dielom v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 3. apríla 2018 doručená s'ťažnosť [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] (ďalej len „s'ťažovatelia“) na prierahy v označenom konaní vedenom Okresným súdom Zvolen (ďalej len „okresný súd“) a Krajským súdom v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“), ktoré začalo 5. novembra 2001 (pred krajským súdom konanie trvalo takmer päť rokov v rôznych obdobiach) a do podania s'ťažnosti nebolo skončené.

2. S'ťažovatelia žiadali vysloviť porušenie v záhlaví označených základných práv, prikázať okresnému súdu konať bez zbytočných prierahov a priznať im finančné zadost'učinenie každému po 6 000 €.

3. V s'ťažnosti s'ťažovatelia zrekapitulovali priebeh konania o určenie neplatnosti kúpnej zmluvy, resp. určenie vlastníckeho práva súdmi. V podrobnostiach uviedli, že do konania vstúpili na základe procesného podania žalobkyne z 23. júna 2006 a prvé rozhodnutie bolo vydané 1. decembra 2008, ktorým bolo žalobe vyhovené. Krajský súd uznesením z 11. augusta 2009 rozsudok okresného súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Okresný súd po určitej modifikácii žalobného návrhu ďalším rozsudkom z 25. októbra 2012 žalobu zamietol; krajský súd aj tento rozsudok uznesením

z 27. mája 2014 zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Okresný súd rozsudkom zo 16. apríla 2015 opäť žalobu zamietol, ale krajský súd uznesením z 13. februára 2018 tento rozsudok zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie.

4. Podpredseda krajského súdu vo vyjadrení k sťažnosti uviedol, že ostatný raz bola vec predložená tomuto súdu 4. augusta 2015 a spolu so zrušujúcim uznesením bola vrátená okresnému súdu 19. februára 2018. Keďže sťažovatelia podali sťažnosť až 3. apríla 2018, táto bola podaná v čase, keď už krajský súd priet'ahy nespôsoboval; súhlasil s upustením od ústneho pojednávania.

5. Predsedníčka okresného súdu s konajúcim sudcom vo vyjadrení uviedli, že celková dĺžka konania je ovplyvnená viacnásobným upresňovaním predmetu konania vo vzťahu k viacerým nehnuteľnostiam, náročným dokazovaním vrátane znaleckého dokazovania s dožiadanim a množstvom nariadených pojednávani, z ktorých niektoré boli odročené aj na žiadosť právnej zástupkyne žalobkyne, ale aj sťažovateľky vo 4. rade. Poukázali na preťaženie sudcov okresného súdu, že vo veci sa v najbližšej dobe určite rozhodne a že ústavný súd môže upustiť od ústneho pojednávania podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

6. Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

7. Sťažovatelia sa svojou sťažnosťou domáhali vyslovenia porušenia základného práva zaručeného čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru. Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo, aby sa jeho vec prerokovala bez zbytočných priet'ahov. Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola

spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch.

8. Ústavný súd si pri výklade práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie veci v primeranej lehote. Z uvedeného dôvodu nemožno v obsahu týchto práv vidieť zásadnú odlišnosť (II. ÚS 55/98, I. ÚS 28/01, I. ÚS 20/02).

9. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov je podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 220/04, IV. ÚS 365/04).

10. K tomu slúži povinnosť súdu a sudcu vychádzať z § 6 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“), ktorý súdom prikazoval, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana ich práv bola rýchla a účinná, ďalej z § 100 ods. 1 prvej vety OSP, podľa ktorej len čo sa konanie začalo, postupuje v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá. Sudca bol podľa § 117 ods. 1 OSP povinný robiť vhodné opatrenia, aby sa zabezpečilo splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov. Ďalšia významná povinnosť pre sudcu vyplývala z § 119 ods. 1 OSP, podľa ktorého sa pojednávanie môže odročiť len z dôležitých dôvodov, ktoré sa musia oznámiť. Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, bol súd prvého stupňa podľa § 226 OSP viazaný právnym názorom odvolacieho súdu. Od 1. júla 2016 nadobudol účinnosť zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“), ktorý nahradil Občiansky súdny poriadok a ktorý v čl. 17 upravuje zásadu hospodárnosti a rýchlosti konania.

11. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 74/02, III. ÚS 247/03, IV. ÚS 272/04, I. ÚS 398/2016) ústavný súd zohľadnil tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva ústavný súd v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07). Podľa uvedených kritérií posudzoval ústavný súd aj sťažnosť sťažovateľov.

12. Ústavný súd konštatuje, že predmetom namietaného konania je určenie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam. Je to teda vec, ktorej povaha si vyžaduje zvýšenú náročnosť všeobecného súdu o naplnenie účelu súdneho konania, čo okrem iného ale neznamená, že všeobecný súd nemá povinnosť organizovať svoj procesný postup tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a skončená a aby sa čo najskôr odstránil stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa naň osoba obrátila so žiadosťou o rozhodnutie (*mutatis mutandis* I. ÚS 19/00, I. ÚS 145, 03, I. ÚS 142/03, I. ÚS 376/06, III. ÚS 90/07, III. ÚS 109/07).

13. Pokiaľ ide o kritérium právnej a faktickej zložitosti veci, ústavný súd konštatuje, že nepovažuje posudzovanú vec za právne zložitú. Ústavný súd je ale toho názoru, že vec sťažovateľov možno považovať za skutkovo zložitejšiu, a to najmä vzhľadom na rozsiahlosť dokazovania skutočností, ktoré sa v priebehu sporu menia, a s tým súvisiaceho množstva procesných úkonov účastníkov i súdu. Ústavný súd v tejto súvislosti však zároveň zdôrazňuje, že ani uvedená skutková zložitosť veci nemôže ospravedlniť doterajšiu dĺžku namietaného konania pred okresným súdom (17 rokov), a tiež aj pred krajským súdom (5 rokov), ktorý vydával len kasačné rozhodnutia, čo svedčí o určitej disfunkcii súdneho systému, ktorá by mala byť ustanovením § 390 CSP odstránená.

14. Správanie účastníka konania je druhým kritériom pri rozhodovaní o tom, či v konaní pred súdom došlo k zbytočným priet'ahom, a tým aj k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy. Ústavný

súd pri preskúmaní veci zistil, že sťažovatelia svojím správaním neprispeli k predĺženiu tohto konania, snažili sa byť aktívni, a to aj podaním sťažnosti predsedníčke súdu na prietahy v konaní ešte v roku 2014, ktorú však nepovažovala za opodstatnenú.

15. Tretím hodnotiacim kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu označených práv sťažovateľov, bol postup samotného okresného súdu i krajského súdu. Pri skúmaní skutočnosti, či v dôsledku ich postupu došlo k porušeniu uvedeného základného práva, ústavný súd zistil, že to tak je, a to napriek tomu, že plynulému postupu nebránila žiadna zákonná prekážka v konaní (II. ÚS 3/00, III. ÚS 46/04).

Ústavný súd konštatuje, že okolnosťou, ktorá čiastočne narušila plynulosť konania, bola, napriek pomerne často realizovaným úkonom, nekoncentrovanosť a neujasnenosť si predmetu sporu okresným súdom, čo viedlo k zrušeniu jeho rozhodnutí krajským súdom, a to viacnásobne.

16. Neefektívny postup krajského súdu vzhľadom ústavný súd v tom, že trikrát vo veci vydal zrušujúce uznesenie. Ústavný súd nepovažuje za primerané, že aj ostatné kasačné rozhodovanie trvalo takmer tri roky. Podľa názoru ústavného súdu pri sústredenejšom postupe odvolacieho súdu toto obdobie malo byť kratšie, lebo sa s vecou zaoberal opätovne.

17. V tejto súvislosti ústavný súd poukazuje na svoju doterajšiu judikatúru, podľa ktorej k zbytočným prietahom v súdnom konaní nemusí dochádzať len nekonaním príslušného súdu, ale aj takou jeho činnosťou, ktorá nesmeruje k odstráneniu právnej neistoty účastníkov súdneho konania. Aj neefektívna činnosť štátneho orgánu (všeobecného súdu) môže zapríčiniť porušenie ústavou zaručeného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, ak činnosť štátneho orgánu nesmerovala k odstráneniu právnej neistoty týkajúcej sa tých práv, kvôli ktorým sa sťažovateľ obrátil na štátny orgán, aby o jeho veci rozhodol (napr. IV. ÚS 164/03, IV. ÚS 121/04, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 380/08, I. ÚS 158/2010).

18. Ústavný súd konštatuje, že príčinou dĺžky konania v namietanom konaní je sčasti nečinnosť okresného súdu v uvedenom období a sčasti aj jeho neefektívny a nesústreďený postup. Okresný súd teda nezvolil taký procesný postup v namietanom konaní, ktorý by smeroval k rýchlemu prejednaniu veci a k rozhodnutiu vo veci samej. Je zrejmé, že len rýchla ochrana subjektívnych práv môže byť dostatočne spravodlivá a účinná, šetriaca náklady nielen účastníkov konania, ale aj samotného súdu a pôsobí aj preventívno-výchovne či stabilizujúco a dôveryhodne na ostatných občanov. Rovnako postupoval aj odvolací súd, ktorého činnosťou sa nezrýchlilo konanie, ale naopak, ešte spomalilo. Takýmto jeho postupom došlo tiež k zbytočným priet'ahom.

19. Námietka nedostatočného personálneho obsadenia okresného súdu následkom dlhodobo chýbajúcich, resp. trvalo preťažených sudcov nemá povahu okolnosti, ktorá by vylučovala alebo znižovala zodpovednosť súdu za rozhodnutie vo veci v primeranej dobe.

Podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu (napr. II. ÚS 48/96, II. ÚS 52/99, III. ÚS 17/02) ani nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších zamestnancov na súde, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné priet'ahy v súdnom konaní.

20. Zohľadňujúc doterajšiu dĺžku namietaného konania, predmet sporu a jeho význam pre sťažovateľov, ústavný súd dospel k záveru, že v jeho doterajšom priebehu došlo k zbytočným priet'ahom. Na tomto základe ústavný súd rozhodol, že postupom okresného súdu i krajského súdu v namietanom konaní bolo porušené základné právo sťažovateľov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

21. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli

porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah. Ak porušenie práv alebo slobôd podľa odseku 1 vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

22. Vzhľadom na skutočnosť, že namietané konanie nebolo v čase rozhodovania ústavného súdu ešte právoplatne skončené, ústavný súd podľa čl. 127 ods. 2 ústavy prikázal okresnému súdu, aby v namietanom konaní konal bez zbytočných priet'ahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

23. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie s'ťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

24. Podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde ak sa s'ťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

25. S'ťažovatelia v s'ťažnosti žiadali priznať primerané finančné zadosťučinenie v sume po 6 000 € z dôvodu „*celkovej doby konania, nečinnosti súdu, správania sa s'ťažovateľov, ktorí k priet'ahom neprispeli, ako aj významu veci vyžadujúcej určitú rýchlosť konania*“.

26. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04).

27. Vzhľadom na okolnosti danej veci (skutková zložitosť veci z dôvodu rozsiahleho spisového materiálu, namietané konanie trvalo do podania s'ťažnosti 17 rokov, voči s'ťažovateľom takmer 12 rokov, z toho na krajskom súde takmer 5 rokov) ústavný súd

dospel k názoru, že deklarovanie porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a príkaz okresnému súdu konať bez prietáhov nie je dostatočným zadosťučinením pre sťažovateľov, a preto im priznal primerané finančné zadosťučinenie každému po 3 000 € s tým, že ich rovnakým pomerom uhradia okresný súd i krajský súd [každý po 1 500 € každému sťažovateľovi podľa § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde (bod 3 výroku nálezu)].

28. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e: Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podľa opravný prostriedok; to neplatí, ak rozhodnutím orgánu medzinárodnej organizácie zriadeného na uplatňovanie medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, vznikne Slovenskej republike povinnosť v konaní pred ústavným súdom znovu preskúmať už prijaté rozhodnutie ústavného súdu (čl. 133 ústavy).

V Košiciach 30. mája 2018